

POSTANOWIENIE

26 września 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Dończyk

na posiedzeniu niejawnym 26 września 2024 r. w Warszawie

w sprawie z powództwa I. W.

przeciwko M. Z.

o zapłatę,

na skutek wystąpienia przez Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie

postanowieniem z 20 czerwca 2024 r., I C 1303/24,

o przekazanie do sądu równorzędnego,

**odmawia przekazania sprawy innemu sądowi
równorzędnemu.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 20 czerwca 2024 r., sygn. akt I C 1303/24, Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie, na podstawie art. 44¹ § 2 k.p.c. zwrócił się do Sądu Najwyższego o przekazanie sprawy do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu z sądem występującym. W uzasadnieniu postanowienia Sąd Rejonowy powołał się na art. 44¹ § 1 k.p.c., wskazując, że zgodnie z tym przepisem Sąd Najwyższy może przekazać sprawę do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu z sądem występującym, jeżeli wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości, w szczególności wzgląd na społeczne postrzeganie sądu jako

organu bezstronnego. Wskazał, że przepis ten kreuje przesłankę o charakterze ogólnym. W ocenie Sądu Rejonowego, nie budzi jednak wątpliwości, że podstawą uwzględnienia wniosku mogą być również inne okoliczności, niż wskazana przesłanka ogólna, jeśli tylko mieszczą się w kryterium dobra wymiaru sprawiedliwości. W jego ocenie, za potrzebą przekazania sprawy innemu sądowi przemawia dobro wymiaru sprawiedliwości, w szczególności wzgląd na prawo stron niniejszego postępowania do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki. Wskazał, że pozwaną jest referendarz sądowy orzekający w I Wydziale Cywilnym tego Sądu – M. Z., a niemal wszyscy sędziowie i asesory orzekający w Sądzie wniosli o swoje wyłączenie – z wyjątkiem asesora A. P.. Wnioski te, wobec brzmienia art. 53¹ § 1 pkt 3 k.p.c., zostały pozostawione bez dalszych czynności. Sędzia referent B. N. została wyłączona od rozpoznania sprawy, a brak jest możliwości skierowania sprawy do rozpoznania poza losowaniem przez wskazanego asesora sądowego. Sąd Rejonowy wskazał na konsekwencje dalszego pozostawienia sprawy w tut. Sądzie – możliwość ponowienia wniosków o wyłączenie sędziów i asesorów sądowych od rozpoznania sprawy, z wyjątkiem jednego asesora, oraz wszczęcie kolejnych postępowań wpadkowych w tym przedmiocie. Konieczność podjęcia szeregu czynności skutkowałaby niemożnością ustalenia składu przez kilka lat po wniesieniu pozwu oraz zwłoką w podjęciu merytorycznych czynności w sprawie. Zdaniem Sądu przekazującego, dobro wymiaru sprawiedliwości, w postaci możliwości realizacji prawa do sądu stron niniejszego postępowania, przemawia za przekazaniem sprawy do innego sądu równorzędnego, w którym sędziowie nie znają osobiście pozwanej. Dzięki temu sprawa będzie mogła zostać rozpoznana bez konieczności składania kolejnych wniosków o wyłączenie. Sąd podkreślił brak możliwości uniknięcia tej sytuacji innymi mechanizmami niż złożony wniosek, gdyż pozwana jest referendarzem sądowym, co wyklucza zastosowanie art. 48¹ w zw. z art. 48 § 1 pkt 1 k.p.c. Nadto wskazał na brak możliwości zastosowania art. 44 § 1 k.p.c., gdyż formalnie nie istnieją przeszkody w rozpoznaniu sprawy przez sąd występujący. Wyłączony został tylko jeden sędzia, a bezskuteczne oświadczenia pozostałych sędziów o istnieniu podstaw do wyłączenia nie stanowią przeszkody w rozumieniu art. 44 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Artykuł 44¹ § 1 k.p.c. pozwala Sądowi Najwyższemu na przekazanie sprawy do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu z sądem występującym, jeżeli wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości, w szczególności względ na społeczne postrzeganie sądu jako organu bezstronnego. Niewątpliwie jest to przepis, który *in meritum* nawiązuje do art. 45 Konstytucji RP, w którym wyrażono prawo jednostki do rozpoznania jej sprawy przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Równocześnie art. 44¹ k.p.c. jest przepisem szczególnym wobec określonych w art. 15-42 reguł wyznaczania sądu właściwego. W konsekwencji jego wykładnia powinna być ścisła (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 2 grudnia 2021 r., III CO 91/21, niepubl. oraz z 11 stycznia 2022 r., II PUO 27/11, niepubl.). Wymóg ścisłej wykładni art. 44¹ k.p.c. determinuje zaś wniosek, że przewidziany przez ten przepis mechanizm wyznaczenia przez Sąd Najwyższy sądu równorzędnego względem sądu występującego z powołaniem się na dobro wymiaru sprawiedliwości nie może mieć charakteru uprzedzającego w tym znaczeniu, że podejmowanie na jego mocy działania Sądu Najwyższego skutkujące wyznaczeniem sądu równorzędnego do rozpoznania sprawy nie mogą równocześnie prowadzić do wyłączenia stosowania albo wypaczenia ratio innych przewidzianych w Kodeksie postępowania cywilnego rozwiązań normatywnych, które – podobnie jak art. 44¹ k.p.c. – są ukierunkowane na realizację wspomnianych wcześniej wartości konstytucyjnych. *Ergo* art. 44¹ k.p.c. nie prowadzi do wyłączenia stosowania art. 48-51 k.p.c. i przepisy te powinny być stosowane w pierwszej kolejności dla zapewnienia bezstronnego rozpoznania sprawy przez sąd (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 4 listopada 2021 r., IV CO 197/21, z 28 października 2021 r., IV CO 182/21, z 6 października 2021 r., II CO 118/21, z 27 sierpnia 2021 r., I CO 88/21, z 24 czerwca 2021 r., I CO 74/21).

Z uzasadnienia postanowienia Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie nie wynika, aby istniały obiektywne podstawy uniemożliwiające rozpoznanie sprawy przez ten sąd, wskazujące na potrzebę jej przekazania innemu sądowi w trybie art. 44¹ § 1 k.p.c.

Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie, mając na uwadze dobro wymiaru sprawiedliwości, wskazuje na prawo stron niniejszego postępowania do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki. Przeszkody w rozpoznaniu sprawy upatruje natomiast w tym, że stroną pozwaną jest referendarz sądowy orzekający w I Wydziale Cywilnym tego Sądu, a niemalże wszyscy sędziowie i asesory sądowi orzekający w tym Sądzie złożyli wnioski o ich wyłączenie. Ewentualne ponawianie tych wniosków po wylosowaniu referenta oraz konieczność wdrożenia procedury wyłączenia spowoduje kilkuletnie opóźnienie w samym tylko ustaleniu składu właściwego do jej rozpoznania, nie wspominając o podjęciu merytorycznych czynności w sprawie.

Za zastosowaniem normy art. 44¹ k.p.c. nie przemawia zagrożenie przedłużania się postępowania, które ma wprowadzić istotny wymiar praktyczny, jednak dobro wymiaru sprawiedliwości nie powinno być rozumiane w sposób wyłącznie pragmatyczny. Prawo do rozpoznania sprawy przez sąd właściwy, także miejscowo, ma charakter konstytucyjny (art. 45 ust. 1 Konstytucji) i jest fundamentalnym prawem obywatelskim, gwarantującym sprawiedliwe i jawne rozpatrzenie sprawy przez niezależny i bezstronny sąd. Pomijanie tego prawa na rzecz pragmatycznych rozwiązań naruszałoby zasady demokratycznego państwa prawa. Zasada szybkości postępowania (art. 6 § 1 k.p.c.) nie powinna mieć pierwszeństwo nad zasadą wynikającą bezpośrednio z Konstytucji. W kwestii długotrwałości przebiegu postępowania rozpoznawczego ustawodawca przewidział natomiast inny niż uregulowany w art. 44¹ k.p.c. instrument ochrony praw stron – skargę na przewlekłość postępowania, która umożliwia im dochodzenie swoich praw w przypadku nadmiernych opóźnień. Istnieją zatem inne, już przewidziane przez prawo, środki radzenia sobie z opóźnieniami, które nie wymagają naruszania konstytucyjnych zasad. Dobro wymiaru sprawiedliwości obejmuje nie tylko sprawność postępowania, ale także przestrzeganie zasad konstytucyjnych i praw stron do rzetelnego procesu. Względ na sprawność i szybkość postępowania nie uzasadnia przekazania sprawy innemu sądowi równorzędnemu (zob. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z 7 lipca 2020 r., IV CO 153/20 oraz z 19 lutego 2021 r., I CO 11/21).

Podstaw stosowania omawianego przepisu nie należy utożsamiać ze złożeniem przez część, nawet znaczną, sędziów czy też asesorów sądowych sądu występującego, ani z możliwością w przyszłości zgłoszenia przez nich wniosków o wyłączenie od rozpoznania sprawy. W przypadku istnienia podstawy do wyłączenia, należy wdrożyć odpowiednie postępowanie, pozostawiając ocenę właściwemu sądowi (zob. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z 19 listopada 2020 r., V CO 213/20), nie zaś – uprzedzając jego wyniki – sięgać po właściwość delegacyjną. Przewidywanie zachowań w tej mierze sędziów czy asesorów sądowych pełniących służbę w Sądzie właściwym wypada uznać za zdecydowanie przedwczesne. Wymaga przy tym podkreślenia, że czynności orzecznicze w konkretnej sprawie nie są podejmowane przez większość sędziów danego sądu, lecz przez sędziów wyznaczonych, zgodnie z właściwymi przepisami, do składu do rozpoznania danej sprawy. Do rozpoznania sprawy I C 368/23 dotychczas wyznaczono (wylosowano) trzech sędziów. W stosunku do jednego z nich, SSR B. N., wydano postanowienie o wyłączeniu (17 listopada 2023 r., k. 39). Względem pozostałych dwóch referentów, SSR S. Ł. (wylosowanego 30 listopada 2023 r., k. 41), i asesora sądowego P. J. (wylosowanego 14 czerwca 2024 r., k. 43), brak rozstrzygnięć o wyłączeniu. W aktach sprawy znajdują się jedynie ich wcześniejsze oświadczenia i wnioski o wyłączenie od orzekania w tej sprawie (k. 25 i k. 9), złożone przed wyznaczeniem do rozpoznania. Zarządzeniem z 17 listopada 2023 r. (k. 39) pozostawiono wnioski o wyłączenie sędziów niebędących członkami składu orzekającego w sprawie I C 368/23 w aktach sprawy (art. 53¹ § 1 pkt 3 w zw. z art. 53¹ § 2 k.p.c.). Należy zauważyć, że Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie jest jednostką o dość licznej obsadzie sędziowskiej i asesorskiej. Odwołując się do zasad doświadczenia życiowego, należy stwierdzić, że im większy sąd oraz im więcej sądów w danej miejscowości, tym bardziej anonimowi stają się wobec siebie poszczególni sędziowie i asesorzy sądowi w nim orzekający, co wpływa na kwestię orzecznicze, nawet gdy jedną ze stron postępowania jest orzecznik z danego sądu. Nie można natomiast antycypować przyszłych rozstrzygnięć co do ewentualnych wniosków o wyłączenie sędziów/asesorów sądowych i z obawy przed taką hipotetyczną sytuacją asekuracyjnie wyznaczyć inny sąd równorzędny do rozpoznania sprawy. Nawet

jeżeli taka hipotetyczna sytuacja ziściłaby się i w konsekwencji doszłoby do wyłączenia wszystkich sędziów danego sądu od rozpoznania sprawy, istnieje możliwość wyznaczenia innego sądu w trybie przewidzianym w art. 44 k.p.c. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 19 lutego 2021 r., I CO 152/20).

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy odmówił wyznaczenia sądu równorzędnego w trybie art. 44¹ § 1 k.p.c., co czym orzekł, jak w sentencji postanowienia.

[SOP]

r.g.